

Vissen is vreemd

Tekst: Frans Collignon

Illustraties: Bram Bokkers

Vissen is in menig opzicht bijzonder, zoals iedere visserman zal beamen. Ook met het werkwoord *vissen* is iets aan de hand. In zijn betekenis van 'vissen uit het water halen', is het tamelijk uniek: deze constructie gebruik je niet bij de jacht op andere dieren.

Wie *zwijnt* is niet op varkensjacht en wie aan het *katten* is, zoekt niet naar zijn poes. Zie daar het verschil met vissen. Deze opvallende vorm beperkt zich niet alleen tot het algemene woord *vissen*. Het geldt ook voor meer specifieke termen. Zo kan er geen misverstand over bestaan wat iemand aan het doen is als hij *snoekt* of *brasemt*. Al moet je er natuurlijk wel voorzichtig mee zijn, want iemand die *tongt* is niet op platvissenjacht. *Vissen* heeft in de loop der tijden ook een bredere betekenis gekregen. Je kunt nu niet alleen waterdieren, maar ook een bal uit het water of – heel wat vervelender – uit het net vissen. En menigeen wil ook wel eens naar een complimentje vissen.

De opvoedkunde en het vissen hadden elkaar al vroeg gevonden.

Vismaten

Vissen wordt van oudsher gedaan als beroepsuitoefening, maar minder bekend is dat men ook vroeger al puur voor het plezier viste. Daar komt de uitdrukking 'iemand om mee uit vissen te gaan' uit voort. Zo'n persoon is goedgehumeurd en plezierig gezelschap. De beroemde taalkundige en verzamelaar van spreekwoorden Harrebomée had ongeveer 150 jaar geleden een uitgebreidere en plattere versie van dit gezegde gevonden: 'Hij *deugt niet, om uit visschen te gaan; want hij vreet het deeg op, en schijnt in het kanisje*'. Tja, iemand die je aas oppeuzelt en je viskoffer bevuilt, is natuurlijk geen goede kompaan.

Moraliserend

Het pleziervissen is altijd kleinschalig en gebeurt meestal met de hengel. Door de eeuwen hebben vooral dichters daar oog voor gehad. Vaak voegden ze er een moraliserende en waarschuwend boodschap aan toe. Jan Hermansz Krul schreef in 1644 dat:

*De slimme hengelaar het bitter bedekt met het zoet,
Zodat het visje, dat niet weet waarom hij dat doet,
Bekoord wordt door het zoet en met het zoet gevangen
En zonder het zoet aan het haakje blijft hangen.*

De goede Krul vergeleek dit vissen met aas aan de haak met het minnespel, waarbij de man het meisje lokt met valse beloftes om haar 'de zijne' te maken. De vishaak is voor deze vergelijking vaak gebruikt. In het gezegde 'de haak in de keel hebben' wordt duidelijk gemaakt dat een man is gevallen voor de charmes van een bekoorlijke dame. In de uitdrukking 'iemand aan de haak slaan' is dat eveneens terug te vinden.

In het Utrechts Nieuwsblad van 1894 wist men met de moraliserende toon ook wel weg, getuige de tekst van de tegenwoordig in vergetelheid geraakte dichter Van Zeggelen:

Het kleine visschertje.

O kleine, koene visscher,
Wat heb jij olijk beet!
Wat zat jij de ochtenduren
Naar 't drijvertje te turen,
Dat op de golfjes gleed,
Het schooluur is geslagen;
De tijd — hoe luid we 't klagen
Gaat om eer dat je 't weet.

Het gedicht gaat heel vaderlijk over een jongetje dat door het vissen vergeet naar school te gaan. Met de vinger waarschuwend omhoog geheven wordt hem verteld dat het plezier van het vissen niet opweegt tegen de waarde van het leren. Sombor zijn de laatste regels:

Maar... goed toch dat je 't weet;

Wie te onnadenkend zoeken,

Zij azen soms op snoeken,

En krijgen katvisch beet.



De opvoedkunde en het vissen hebben elkaar vroeg gevonden.

Vermeldenswaardig is dat Van Zeggelen deze tekst al een tiental jaren voor 1894 op papier zette. Desondanks was het Utrechts Nieuwsblad er toch vroeg bij: pas zes jaar later werd de leerplichtwet in Nederland van kracht. De opvoedkunde en het vissen hadden elkaar al vroeg gevonden. **V**

Uit de Dikke van Dale

vissen

vis-sen

overgankelijk werkwoord; viste; heb gevis

met enig hulpmiddel vissen of andere waterdieren uit het water ophalen of trachten op te halen, vis vangen of trachten te vangen (als beroep of als vermaak of sport)